

НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ В БУРГАС ПРЕЗ ПЪРВИТЕ ЧЕТИРИ ДЕСЕТИЛЕТИЯ НА XX ВЕК

Маргарита Терзиева

PRIMARY EDUCATION IN BURGAS IN THE FIRST FOUR DECADES OF THE 20TH CENTURY

Margarita Terzieva
E-mail: mater@abv.bg

ABSTRACT

The paper deals with the structural changes in primary education in Burgas in the first decades of the 20th Century: opening and closing of schools, school buildings and the availability of qualified teaching staff. The study includes the foreign (Russian, German, French and Italian) and ethnic minority (Armenian, Jewish and Turkish) schools in the city

В края на XIX век Бургас се очертава като важен стопански и културен център на Югоизточна България, но учебното дело в морския град все още догонва редица помалки селища в Княжество България както по броя на учебните заведения, така и по броя на обучаваните в тях ученици.

Най-голям е обхватът на подлежащите на задължително обучение в начална училищна възраст, но сградният фонд е недостатъчен. Сградата на първоначалното девическо училище “Княгиня Клементина”, построена през 1892 г., се оказва непригодна и след няколко години е разрушена. През 1895 г. първоначалното училище “Старото” (“Отец Паисий”), създадено около 1888 г., вече разполага със собствена сграда, но тя се оказва нефункционална и се налага част от отделенията провеждат учебни занятия в друга сграда.

Бургаската община в началото на XX век вижда своите преки задължения и отговорности към учебното дело в града по отношение на първоначалното образование в две насоки – осигуряване на квалифицирани педагогически кадри и сграден фонд за обучение.

Първата насока е свързана с новите нормативни документи. Законът за народното просвещение от януари 1909 г. реализира идеята за повишаване образователния ценз на учителите чрез изискването първоначалният учител не само да е завършил петгодишен курс в педагогическо училище (средно

педагогическо образование), но и да има една година стаж.[2]

В началото на XX век има само две първоначални училища, а в средата на 40-те години броят им неколкократно нараства и те са фундамент на основното образование в града.

Главен учител на училище “Отец Паисий” в началото на миналия век е Димитър Попниколов [справка № 11], един от видните защитници на тракийската кауза. Той организира коледарски хор от съмишленици през 1902 г., който събира помощи за заточени революционери в Паяс кале, Мала Азия. [14] Тук една година е работила Ана Маймункова [справка № 8], а няколко години са учителствали Димитрина Ненова, Йордана Сунгарска, Мара Колинкоева, Димитър Попов [справка № 12], Щилияна Атанасова и редица други.

След първоначалното училище “Отец Паисий” в началото на XX век се появяват две нови училища. Училище “Сан Стефан-но” е създадено на едноименната улица в града през 1906 година. Вероятно в него една година е учителствал Тодор Александров [справка № 1], преди да се отдаде изцяло на практическото осъществяване на идеите на ВМОРО. След около две години училището бива закрито, за да бъде открито пак през 1913 година и да продължи съществуването си до учебната 1926/27 година. В него са работили Рашо Попдочев, Стефан Добрев, Олга Кишелска-Бежанова и др.

Кулминация на антигръцките вълнения в Бургас през 1906 г. е завземането на гръцкото училище и промяната на името му с българско – **“Цар Крум”**. Инвентарът му е унищожен напълно. За съжаление, в заслепението си бургаското гражданство посяга на на духовата музика, закупена за оркестъра под ръководството на Георги Шагунов. [1] През 1908 г. новото училище се премества в сградата на улица “Фотинов”, а през 1911 г. е закрито - отделенията му се преместват в новопостроеното училище “П.Р.Славейков”. [23, 24] Появяват се първите основни учебни заведения, които допринасят за укрепване на учебното дело в Бургас.

Основно училище “Цар Борис”

ОУ “Цар Борис” е правопреемник на основаното през 1906 г. на улица “Сан Стефано” едноименно първоначално училище. След построяването на първия етаж в него през учебната 1907/08 г. от “Сан Стефано” са преместени 6 първоначални и една детска учителка. [7]

В летописната книга се откриват имената на главните учители Стефан Павлов (1924/ 25), Стефан Йонов (1925-1931), Георги Бежанов (1931-1934) [**справка № 3**], Колю Рашев (1934-1938). Директори на училището са:

- от 1938 до 1943 г. - Стойчо Ненов - роден през 1900 г. в Стара Загора, завършил учителски институт, преподавател по аритметика и геометрия в Мъжката гимназия и прогимназията в у-ще “Св.св.Кирил и Методий”;

- след 1943 г. - Панайот Белчев – роден през 1904 г. в Пазарджишкия край, завършил учителски институт, преподава аритметика и геометрия.

С най-дълъг стаж в началния курс са: Злата Паунова (Георгиева) – от 1907 до 1926 г.; Щиляна Христова (1907 -1925 г.); Коста Бакалов (1909-1928 с прекъсвания); Димитрина Стоянова (1913-1939); Владимир Цонев (1914-1924 г.) [**справка № 14**]; Стефана Кърклияска (1924-1937, 1939/40); Руска Ханджиева (1915-1935); Тина Павлова (1925-1942). В отделенията преподават още: Плумка Желябова (1907/08), Ганка Бакалова (1907), Вяра Икономова (1907), Неша Даскалова (1907/08), Трени Миладинов (1907), Георги Панайотов (1908/09), Коста-дин Паликарев (1908), Тотка Спасова Кирова (1909/10), Кардам Брадваров (1909/10), Ахрянов

(1910/11), Стоян Андреев (1910-1912 – починал от холера по време на Бал-канската война), Йордана Сунгарска (1911-1913), М.Чаракчиева (1912-1914), Рашо Попдочев (1913-1918), Стефан Добрев (1914/15, 1926-1930), Пауна Герасимова (1915/16), Ваня Виденова (1916-1918), Иван Георгиев (1918-1920- уволнен заради комунистическа пропаганда - [**справка № 4 – истинската му фамилия е Бучаков**], Мара Колинкоева (1918-1920 – уволнена заради комунистическа пропаганда), Еньо Нонов (1920-1926), Атанас Константинов (1921-1925), Тройка Гакева (1921-1928), Иван Вълев (1921), Годора Величкова (1921-1923, самоубила се на 9.02.1923 г.), Ана Макашилова (1921-1927), Мария Петрова (1924-1931), Ана Димитрова (1924-1927), Олга Кишелска-Бежанова (1926-1933, след 1942 г.), Пена Абаджиева (Възелова) – (1927-1931), Евдокия Праматарова (Майнаслиева) – от 1927 до средата на 40-те години; Ангелина Константинова (1927), Стефан Лалов (1928-1930), Василя Найденова (1930-1935), Никола Кузманов (1931-1940), Мария Димитрова (1931), Райна Макашилова (1931-1935), Люба Банкова (1931-1940), Мария Трифонова (1932-1935), Ана Атанасова (Николова) – от 1932 до 1935 г., Йордана Чокоева (1933-1940), Зора Загорова (1934-), Беласица Тончева (1934– 1940), Мария Се-мова (1931-1940), Здравка Рашева (след 1937), Дончо Възелов (след 1936), Мария Маджарова – от 1936 до средата на 40-те години, Марина Вълчанова (1934-1936). [7]

Основно училище “Петко Р. Славейков”

През 1909 г. на мястото на днешното училище “П.Р.Славейков”, което тогава представлява поляна, започва строежът на едноетажна училищна сграда, завършена през 1911 г. Учебните занятия започват през месец септември същата година. Главни учители са: Димитър Куйков – от 1911 до 1926 г., Господин Димитров - през 1926/27 г., Никола Антонов – през 1927/28 г. [**справка № 2**], Дончо Възелов - от 1928 до 1936 г. [**справка № 5**].

Училището започва да функционира с шест отделения, в които преподават Веселина Бланчева, Мария Чаракчиева, Василя Куйкова, Ана Иванчева и Ганчев. Учебните занятия се водят три часа сутрин и два часа следобед. По време на Балканската война учителят Ганчев загива на фронта. В пери-ода

1913-1924 г. в сградата е настанена Първа прогимназия и учебните занятия се водят на две смени. От 1919 г. училище “П.Р.Славейков” е обявено за образцово и в него практикуват курсисти от педагогическото училище. През 20-те – 30-те години в списъка на първоначалните учители се появяват нови имена – Надежда Вълева (1930-1936), Минчо Лилов, Райна Куйкова (1921-1936), Георги Златев, Екатерина Аянова (1928-1936), Зафира Василева (1923-1936), Зора Загорова (1934-1936), Мария Димитрова, Мила Везирева (1930-1936), Мара Касидова (1930-1936), Петко Владев (1930-1936), Пена Възелова (1931-1936), Щилияна Атанасова (1930-1936)... През лятото се провеждат курсове по рисуване, музика и пеене. Гости на учениците са поетесата Дора Габе и писателят Владимир Русалиев. Детската театрална трупа, ръководена от Дончо Възелов и Ана Павлова (1923-1936), дава редица представления. На сцена са поставени “Малкият Мук”, “Пепеляшка”, “Сибирка”, “Спящата царкиня”, “Снежанка”, “Котаракът в чизми”.

През 1929 година е построен вторият етаж на сградата и броят на паралелките нараства на 16. Липсата на учебни сгради заставя ръководството на училището да приютава ученици от други училища и обучението да се извършва на две смени. През 1936 г. ОУ “П.Р.Славейков” е закрито и в него се настанява Мъжката гимназия, а учениците са пренасочени към разкритото ОУ “Св.св.Кирил и Методий”. [8]

Училище в квартал “Пясъците”

Първият учител в бургаския квартал “Пясъците”, който сам обучава децата от първо отделение в създаденото през 1921 година училище, е Александра Радославова от Ямбол, която е завършила педагогическа гимназия. На следващата година към нея се присъединява Христо Максимов, който води второ отделение, но заради политическите си убеждения е уволнен. През учебната 1925/26 г. е открито трето отделение и броят на учениците в трите паралелки е 60 души. Те завършват началното и прогимназиалното си образование в основно училище “Цар Борис”. Учебните занятия се водят в нехигиеничната и непригодна за учебни цели сграда на стар кантон. Строежът на ново училище започва през учебната 1926/27 година и е приключен през 1937 година. Училището става пълна

прогимназия през учебната 1939/40 година и получава името “Христо Ботев”. Негови главни учители и директори през периода 1924-1944 година са:

-от 1924 до 1934 година - Колю Рашев [справка № 13];

-от 1934 до 1936 година - Стефан Каменаров, р. през 1904 г. в Ямбол, със средно педагогическо образование; впоследствие преподава в ОУ “Любен Каравелов”;

- от 1936 до 1938 г. - Борис Попов, роден през 1910 г., завършил учителски институт, преподава аритметика и геометрия;

- от 1938 до 1941 г. - Неда Парушева – р. през 1901 г. в с.Баня, Новозагорско, завършила учителски институт, преподава аритметика и геометрия;

- от 1941 до 1943 г. - Борис Баев, роден през 1899 г. в с.Крън, Казанлъшко, със средно педагогическо образование;

- през 1943-1944 г. - Георги Хаджигатанасов.

Първоначални учители от 20-те до средата на 40-те години на миналия век са: Георги Чанев, Иван Вълев, Здравка Рашева, Екатерина Славова, Радка Димитрова, Яна Хр.Димитрова, Райна Мутафова, Евдокия Стоянова, Райно Крачанов, Асен Литакоев, Рада Вавова, Вълкан Вълканов, Ганка Хубенова, Мария Петканова, Стефан Павлов, Райна Макашилова, Йордана Георгиева, Петруша Кърклияска, Дафина Чолакова, Деша Райнова, Г.Брадистилова.[9, 12, 23]

Основно училище “Братя Миладинови”

Строежът на училище “Братя Миладинови” започва през 1923 година на земя, подарена на общината от Александър Георгиев Коджакафалията. Строителните работи са приключени през декември 1924 година, а учебните занятия започват на 16 януари 1925 година с 6 отделения и една група в детската градина. Главен учител е Иван Нонов, роден през 1887 г. в Казанлък, завършил педагогическо училище в родния си град. От август 1932 г. започва надстрояване на първия етаж на училището, като вторият етаж е привършен през февруари 1933 година. Дотогава учениците учат в “Отец Паисий” и “П.Р.Славейков”. Първоначалното училище се превръща в пълно основно с 6 начални и 6 прогимназиални паралелки, като групата в детската градина се запазва. В различни отделения и класове учат децата от дома за

сираци “Александър Георгиев Коджакафалията”.

Директор на учебното заведение от 1932 до средата на 40-те години е Тодор Нейков [справка № 9]. Начални учители в ОУ “Братя Миладинови” са: Иванка Стефанова – от 1925 до 1935 г.; Зора Загорова (1925/ 26), Щилияна Кирова (1925–1928), Екатерина Христова (1925–1928); Панайот Павлов (1928-1935) [справка № 10]; Атанас Константинов (1925-1928), Александра Радославова (1925-1928), Георги Камов (от 1928), София Сюлемезова (1928 – средата на 40-те години), Мария Антонова (1929-1940), Елена Атанасова (от 1928), Злата Колева (1932-1940), Мария Шиварова (1932-1940), Надежда Попова (1932-1940), Никола Семов (1928-1940) и др.[3, 6, 13]

Основно училище “Любен Каравелов”

Сградата на ОУ “Любен Каравелов” в Бургас е построена през 1929 година. Тогава тя е едноетажна. Учебните занятия започват на 10 февруари 1930 година в първоначалните отделения, които са 9 на брой. Главен учител е Стефан Лалев (роден през 1903 г. в Казанлък), завършил педагогическо училище в родния си град.

През 1932 година е построен втори етаж и училището се преобразува от първоначално в основно. На следващата година към него за първи път се организира детска градина – първо с една, а после с две групи. Броят на учениците в началния курс варира:

Таблица № 1

Данни от летописната книга на у-ще “Любен Каравелов” за броя на учениците в отделенията през 1929-1944 г.

Уч. година	Отделения					Бр. паралелки
	I	II	III	IV	Вс.	
1929/30	119	86	86	66	357	9
1930/31	102	90	87	65	344	8
1931/32	98	96	89	60	343	8
1932/33	135	82	120	78	415	10
1933/34	129	128	76	90	432	11
1934/35	125	116	130	83	454	11
1935/36	125	110	112	128	475	12
1936/37	107	99	107	117	430	9
1937/38	121	92	99	103	415	8
1938/39	129	106	106	89	430	9
1939/40	109	97	118	99	423	9
1940/41	119	84	105	101	409	9
1941/42	86	121	98	86	391	9
1942/43	77	84	118	88	367	9
1943/44	82	74	88	125	369	9

През 1930-1932 година главен учител е Димитър Праматаров, а от учебната 1932/33 година основното училище има директор. За периода 1932-1944 година училищни директори са:

- от 1932 до 1934 година - Григор Златаров [справка № 6];

- от 1934 до 1939 година – Коста Чиликов (р. 1899 г. в Лозенград) – завършил учителски институт; преди това е няколко месеца директор на обединените прогимназии в града; от учебната 1939/40 година се премества в ОУ “Св.св. Кирил и Методий”; преподава аритметика и вероучение;

- от 1940 до 1943 година – Панайот Белчев (вж. с.2);

- от 1943 година – Борис Пенков (р. 1902 г. в Ямбол) – с университетско образование. Идва в училището през 1934 г. от Първа прогимназия. Преподава български език, история, география, гражданско учение, вероучение.

Първоначални учители с дълъг педагогически стаж в училището са: Георги Чанев (1930 до 1951), Нонка Сербезова (1930 - 1951), Цветана Нейкова (1932 – 1954), Парашкева Чанкова (1933 – 1956, Дочка Симеонова (Георгиева) – от 1935 до 1946 г., Беласица Тончева (1940 - 1952).

Освен тях в отделенията преподават: Екатерина Ненова (1930-1939), Веса Ненкова (1930-1937), Мила Везирева (1930), Васила Найденова (1930), Мара Касидова (1930-1931), Вида Брайкова (1931-1934), Мария Димитрова (1932-1934 и след 1938), Мария Владева (1932-1939), Петрана (Петруша) Кърклисийска (1933-1936), Мария Маджарова (1934-1935), Георги Бежанов (1934-1935), Дон(к)а Ангелова (1934-1940), Мария Трифонова (1935–1937), Евдокия Стоянова (1935-1936), Стефан Павлов (1939 -1944), Стефан Каменаров (1939 – 1945 с прекъсвания).

Най-важните събития в живота на училището, отразени в летописната книга, са:

- 1932 г. – уреждане на безплатна ученическа трапезария за 300 бедни ученици;

- 1933 – въвеждане на игрално спортно облекло;

- 1936 – закупуване на духовна музика;

- 1937, 1938, 1939 – на областните ученически събори училището се класира на първо място и получава от МНП купа за отлична игра, издръжливост и дисциплина;

- 1940 – на националния празник 3 март инспекторът при учителската каса Димитър Кехайов [справка № 7] подарява знаме на училището.

В началото на март 1944 година немските войски се настъпват в сградата на училището и унищожават голяма част от училищното имущество. Учебните занятия се провеждат в няколко съседни къщи със съдействието на родителите. Въпреки сериозните затруднения учениците успешно завършват учебната година.[10, 11, 18]

* * *

Еврейското първоначално училище се помещава в сгради в централната част на града, които отдавна вече не съществуват – до 1911 г. то се е помещавало в къща на мястото на днешния хотел “България”, а от 1911 до 1925 г. - на ул. “Лавеле”. Впоследствие е построена сграда на ъгъла на улиците “Антим Първи” и “Митрополит Симеон”, близо до синагогата. Учителки по български език са Ребека Хасон-Криспин и Сара Коен. Иврит преподава учителят Голденберг. Училището организира неделни курсове за изучаване на иврит и еврейска история. [5] Тук се развива и културно-просветна дейност. В-к “Бургаски фар” (1926, бр.128) например съобщава, че на 1.07.1928 г. в сградата на еврейското училище ще се играе детската оперетка “Деца и птички”. През учебната 1937/38 г. паралелките в училището са 4, а учители са: Моис Коен – главен учител, Ребека Барух, Рашел Кордова, К.Нисимова и бъдещата журналистка М.Албухайре. [22, с.150] По спомени на ученици от отделенията, техни преподаватели в края на 30-те и началото на 40-те години са Кл.Алколумбре и г-н Лиджи. [15] През учебната 1943/44 година отделенията са слети две по две – първо и второ, трето и четвърто се обучават съвместно. През същата година за първоначална учителка е назначена В.Берлинова, а нейна колежка е гореспоменатата Ребека Барух. [15]

Арменското първоначално училище “Хайгазян” е построено през 1901 г. и представлява “двуетажно здание от 125 кв. м. върху терен от 270 кв. м.” [5, с. 169] Учебниците са написани на източноарменски език и пристигат директно от патриаршията в Истанбул, а една година дори идват от Париж. Учебните занятия се водят сутрин (от 9 до 12 ч.) и следобед (от 14 до 16 ч.). В

училището, освен арменски език, се изучават общообразователните предмети, предвидени в програмите за българските училища. За състоянието на сградния фонд може да се съди от една редакционна бележка на бургаски всекидневник от 1928 година (“Бургаски фар”, бр.1855), където се твърди, че сградата е занемарена и хигиената в нея е под всякаква критика: “На улица “Лермонтова” в стара сграда без никакъв двор се помещава арменското училище. В него учат предимно деца на бежанци. Сградата е нехигиенична и вредна за здравето на децата”. През учебната 1937/38 г. в арменското училище преподават: Радка Тодорова – главен учител, Пеша Миладинова, Б.Манукян и М.Месроб. През тази учебна година паралелките са 4 и в тях са записани 64 ученика и 57 ученички [22, с.150]. През 1940 г. е завършен строежът на нова училищна сграда, която е в непосредствено съседство със старата. Средства за нея дава арменецът Асвазатурян и училището получава името на неговия баща – “Сърабян”. [9, с.52-53] Директор в края на 30-те години е Кеворк Месроб, а през различни периоди арменски език са преподавали А.Шиданиян, Л.Рупениян, С.Джавилиян, В.Йераргард и др. Първата жена учителка е г-ца Дирацуян. Освен горепосочените Р.Тодорова и П.Миладинова учителки по български език са били Кирова, Млачкова, Мандаджиева. [20]

Турското първоначално училище се намира на ъгъла на улиците “Царица Елеонора” и “Доктор Нидер”. След войните в него учат деца на турци от старото градско население и на жители от татарската махала. В периодичния печат (“Бургаски фар”, 1928, бр.1767, с.2) е отразена една културна инициатива на преподаватели и ученици – организирана вечеринка с декламации, песни и танци. През учебната 1937/38 г. броят на паралелките е 2, а на децата – 35 момчета и 19 момичета. Главен учител е Асен Фотев, а учител – Хюсеин Гакчиев [22, с.151]. Данните за учебните 1942/43 и 1943/44 г. са комплексни. Посочена е информация за петте турски градски училища в Бургаска околия, което не ни позволява да уточним какъв е преподавателският състав и броят на учениците в турското училище в Бургас. [12]

Отделения с начални класове има и в чуждите училища в Бургас. През 1937/38 г. те имат следния състав [22]:

Таблица № 2

Брой на отделенията, учениците и учителите в чуждите училища в Бургас през учебната 1937/38 г.

Училище	Пара- лелки	Уче- ници	Уче- нички	Учи- тели
руско	3	32	22	3
френско	4	27	36	4
немско	4	144	97	4
италианско	4	32	31	4

В трите чужди училища (освен руското) има и подготвителни класове. В края на изследвания от нас период са останали френското, немското и италианското училище (предполагаме, че последната учебна година за руското училище е 1941/42, когато за пореден път му е отпусната парична помощ) [25]. Данните за числения състав на чуждите училища през учебните 1942/43 и 1943/44 година са [12]:

Таблица № 3

Брой на учениците от началния курс и учителите в чуждите училища в Бургас през 1942-1944 година

Училище	1942/43 г.		1943/44 г.	
	Уче- ници	Учи- тели	Уче- ници	Учи- тели
френско	21	3	30	3
немско	120	6	119	7
италианско	41	6	закри то	закри то

Броят на българчетата, обучавани в тези училища, е [12]:

-1942/43 г. – френско училище – 11; немско училище – 107; италианско училище – 32;

-1943/44 г. – френско училище – 21, немско училище – 112.

Учители и лектори по български език в чуждите училища са: Никола Антонов, Ана Дочева (в немското училище), Мери Дръндарова, Елена Паскалева-Султанова (в италианското училище), Ана Минева (във френския пансион), Дона Шевкенова (в руското училище) [22].

Сред преподавателите чужденци в тези училища ярки спомени оставят София Миргородска (директор на руското училище и преподавател по руски език), Николай Саханов (учител по математика в руското училище), Паул Герке (учител в немското училище) и редица други. [17, 19, 21]

На фона на подлежащите за задължително обучение ученици на тази възраст броят на обучаваните българчета в чуждите училища е незначителен и представлява 0,3% от общия

брой ученици на 7-10-годишна възраст в региона.

В чуждите училища униформата е задължителна. В немското училище тя е от сивосин плат и шапка с козирка от същия плат, на която е поставен трикоълор. [21] Френският пансион има лятна и зимна униформа. Момчетата са с тъмносини костюми, а момичетата през зимата носят тъмносиня габардинена пола, моряшка тъмносиня блуза и баретка с герб; през лятото полата и блузата са в същия цвят, но са направени от по-леки материи, към аксесоарите са прибавени сламена тъмносиня шапка и връзка.[4] В руското първоначално училище е въведена униформа, която напомня на ученическите униформи в дореволюционна Русия [17, 19]. Тя е изработена от кафяв плат, придружен с бели престилки за момичетата и бели колани за момчетата. Италианското училище въвежда различни униформи за своите възпитаници според възрастта им. Забавачницата, подготвителният клас и отделенията носят ученически манти и сини връзки [16].

* * *

Най-съществени особености на развоя на учебното дело в първоначалните училища през първите десетилетия на XX век в града са:

- Пълен обхват на децата от 7 до 10-годишна възраст, подлежащи на обучение в началната училищна степен, строеж на нови учебни сгради и приспособяване на съществуващите към целите на учебната дейност.

- Осигуряване на собствени кадри със средно педагогическо образование и на такива от сродни педагогически училища – от Ямбол, Сливен, Казанлък, Стара Загора и др.

- Чрез лектори е осигурено преподаването на задължителния минимум по български език и общозадължителните предмети от българското училище както за децата от малцинствените етнически общности, посещаващи частни училища, така и за учениците от чуждите училища в града.

Справка № 1

Александров, Тодор (1881-1924) – роден в гр. Щип. Учи в българското педагогическо училище в Скопие. Учител в Кочани, Щип и Бургас (през 1906/1907 г.). След това напуска учителската професия и става водач на ВМОРО. Активен участник в българския обществено-политически живот през първите

две десетилетия на миналия век. Жертва на политическо убийство.

Справка №2

Антонов, Никола (1882-1971) – завършва Кюстендилското педагогическо училище. Участник в толстоистката комуна в Аланкайряк (дн. Ясна поляна). Дългогодишен приятел на Владимир Димитров – Майстора. Поет, автор на две стихосбирки – “Стъпки в снега” (1919) и “Насаме” (1942). Учител в Бургас от 1915 г. Преподавател в ОУ “П.Р.Славейков” (главен учител през 1927/ 28 г.) и Немското училище. Съпругата му Минка (Мария) Антонова е прогимназиална учителка.

Справка № 3

Бежанов, Георги (1894–1942) – роден в с. Каваклия, Лозенградска околия. Завършва Одринската гимназия през 1912 г. Работи като учител в родния си край. През 1919 г. полага държавен изпит за учителска правоспособност в Стара Загора. От 1920 г. преподава в училище “Цар Борис”. Уволнен след събитията от 1923 г. като “неблагонадежден”. Работи в основните училища “Братя Миладинови”, “Цар Борис” и “Любен Каравелов” като пунктов и главен учител. Съпругата му Олга Кишелска – Бежа-нова също е учителка

Справка № 4

Бучаков, Иван (1877-1938) – роден в Казанлък. Завършва педагогическо училище в родния си град. Учителства из Бургаския край. Взема участие в Първата световна война. Заминава да следва юридически науки в Швейцария и Белгия, но не успява да завърши образованието си поради липса на средства. Учител в у-ще “Цар Борис” от 1918 до 1920 г., откъдето е уволнен заради комунистическа дейност. Емигрира в СССР, където умира.

Справка № 5

Възелов, Дончо (1896–1975) – роден в Казанлък. Завършва педагогическо училище в родния си град. Сражава се на фронта през 1916-1919 г. Учителства две десетилетия в Кубрат, Карнобат, Созопол, Бургас – в училищата “Отец Паисий” и “П.Р.Славейков”. Главен учител на последното от 1928 до 1936 г. Организира детска театрална труппа. Уредник на градската библиотека през 40-те – 50-те години на миналия век.

Справка № 6

Златаров, Григор (1900 - 1982) – роден в Малко Търново с фамилия Дикинов. Завър-

шва учителски институт в Пловдив. Прогимназиален учител и директор на ОУ “Л.Каравелов”- Бургас. Дългогодишен директор на ОУ “Св. св. Кирил и Методий”. Съавтор на “Ръководство по български език за първоначални и прогимназиални учители” (1942). Училищен инспектор.

Справка № 7

Кехайов, Димитър (1902-1991) – роден в с. Кърхарман (дн. Вършило). Завършва социални и статистически науки във Висшия търговски институт в Нюрнберг. Учител в Търговската гимназия и Механотехническото училище. Областен директор на Учителската каса. Кръстник на у-ще “Л.Каравелов”, на което подарява знаме. Зам.-председател на Търговско-индустриалната камара в Бургас. Съпругата му Пенка Мичева е учителка в у-ще “Цар Борис”.

Справка № 8

Маймункова, Ана Кръстева (1878-1925) - учи в девическата гимназия в Стара Загора. Следва в Брюксел социални науки, но не завършва поради липса на средства. Учителства в Пловдив и Хасково. Основна учителка в Бургас през 1903-1905 г. Активистка на комунистическото движение. Член на ЦК на БКП. Убита след априлските събития от 1925 г.

Справка № 9

Нейков, Тодор (1901-?) – роден в гр.Тарфа, Турция. Преподавател в Първа прогимназия (1928 - 1932) по български език, история и вероучение. Директор на ОУ “Братя Миладинови” от 1932 г. до средата на 40-те години.

Справка № 10

Павлов, Панайот (1886-1971) - роден в Лозенград. Родственик на Антим I. Завършва с отличие Духовната семинария в Цариград. Секретар на кметството в родния си град. След 1912 г. се премества да живее в Бургас. Работи като учител по литература и география в у-ще “Братя Миладинови”. Написва биографията на видния бургаски филантроп Александър Георгиев Коджакафалията. След пенсионирането си преподава български език в арменското училище.

Справка № 11

Попниколов, Димитър (1880-1978) – роден в с. Караходър, Лозенградско. Завършва мъжката гимназия в Одрин. Учител в Бургас. Следва в СУ – философия и педагогика; втората му специалност е история. Специализира в Швейцария, Франция и

Белгия. Работи в МНП. Застъпва се за факултативното обучение по западни езици, за ученическото самоуправление. Член на Международната комисия за домашно възпитание в Брюксел. Автор и преводач на педагогически съчинения. Сред оригиналните му трудове са: “Педагогически бележки за родители и учители”, “Педагогика и психология на юношеската възраст”, “Допълнителното обучение у нас”. Председател на Върховния комитет на Тракийската организация. Народен представител.

Справка № 12

Попов, Димитър (1893-1961) – роден в с. Факия. Завършва педагогическа гимназия в Шумен. Полиглот – владее английски, рус-ки, украински, немски, италиански. Работи като учител в у-ще “Отец Паисий”. Дирижира ученически хорове. Преподава частни уроци по цигулка. Уволнен след събитията от 1923 г. Емигрира в Канада. През 1936 г. се премества в САЩ. Приема американско поданство и името Даниел Мор. Свири по българското радио в Лос Анджелис. Композира, ръководи музикални състави и преподава частни уроци по различни музикални инструменти.

Справка № 13

Рашев, Колю (1894-?) – роден в Тулово. Завършва педагогическо училище в Казанлък. Главен учител на училището в квартал “Пясъците” (1924 -1934) и в у-ще “Цар Борис”(1934-1938).

Справка № 14

Цонев, Владимир (1889-?) – роден в с.Каранча, Ямболско. Завършва педагогическото училище в Казанлък. Учителства в родния си край, а от учебната 1914/15 г. е на работа в у-ще “Цар Борис”. Уволнен през 1924 г. заради левите си убеждения. Дава частни уроци по цигулка и участва активно в музикалния живот на града.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бургас 1878-1912. Юбилеен сборник статии. Б., 1998.
2. Бракалов, Ив. Кратък исторически очерк за развитието на средното педагогическо образование у нас. – Училищен преглед, 1930, кн.8.
3. Керемидчиев, Я. Бразди на милосърдието. Б., 1997.

4. Ковачева, Л. Спомените на една пансионерка. Ръкопис. Оригиналът се съхранява в Католическата църква – Бургас.

5. Колева, Л. Някои непубликувани материали за чуждите училища в Бургас от Освобождението до началото на ХХ век. – Архив поселищни проучвания, 1994, кн.3-4, с.163-171.

6. Летописна книга на ОУ “Братя Миладинови” – Бургас (съхранява се в училището).

7. Летописна книга на у-ще “Д-р Петър Берон” – Бургас (съхранява се в училището).

8. Летописна книга на у-ще “П.Р.Славейков” – Бургас (съхранява се в училището).

9. Мелконян, М. Бургас. Моят роден град. Спомени за времето от 1930 до 1945 г. Б., 1997. Ръкопис (съхранява се в Бургаския окръжен исторически музей).

10. Нашето училище. Изд. компютърен клуб при ОУ “Л.Каравелов” – Бургас.Б., б.г.

11. НОУ “Л.Каравелов” – Бургас. Книга за впечатления (съхранява се в училището).

12. ОДА-Бургас, ф.1 к., оп.1, а.е.13. – Годишен отчет за основните училища в Бургаска учебна област през 1942/43, 1943/44 година.

13. ОДА – Бургас, ф.799 к., оп.1, а.е.43, 223, 287 – личен фонд Горо Горов.

14. Попниколов, Б. Основателят. – Тракия, 1993, бр.1.

15. Спомени на д-р С.Асса, разказани пред автора на 6.12.2006 г. Вж. и ОДА – Бургас, ф.135, оп.1, а.е.55.

16. Спомени на д-р Б.Панайотов и Т.Рачев. Ръкопис (съхранява се у автора).

17. Спомени на В.Асса, разказани пред автора на 17.12.2006 г.

18. Спомени на Е.Златарова, записани от автора на 13.11.2006 г.

19. Спомени на Е.Мануелян, записани от автора на 12.12.2006 г.

20. Спомени на М.С.Мелконян, записани от автора на 10.06.2006 г.

21. Спомени на Ц.Жечева-Хълтъкова, разказани пред автора на 9.12.2006 г.

22. Христов, Ат. Бургас (юбилейна книга). Б., 1940.

23. Христов, Ат. Юбилейна книга на град Бургас (1878-1928). Б., издание на автора.

24. Юбилеен сборник 80 г. от освобождението на Бургас. Б., 1958.

25. www.imir-bg.org/belo/

Представена за печат на 01.10.2007 г.